

Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області

Тетяна СКУТАР^{1*} <https://orcid.org/0000-0002-6883-2538>

УДК 338.483.12:659.118](477.85)

АНАЛІТИЧНА СТАТТЯ

¹Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
кафедра географії та менеджменту туризму

Листування – *t.skutar@chnu.edu.ua

Ключові слова: біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси, пам'ятки культурної спадщини, меморіальні музеї, туристичні маршрути.

Анотація: Стаття присвячена дослідженню особливостей використання пам'яток культурної спадщини у якості носія інформації про видатних діячів. Проведено кількісний і структурний аналіз біосоціальних рекреаційно-туристичних ресурсів (БРТР) Чернівецької області. Визначено БРТР, що володіють високою туристично-атрактивною цінністю й виступають об'єктами першочергового показу на туристичних маршрутах біосоціальної тематики.

На основі виконаного кількісного аналізу БРТР встановлено, що в Чернівецькій області на державний облік взято 203 пам'ятки культурної спадщини, пов'язані з певним періодом (подією) життя і діяльністю відомих не лише в краї, але й за межами України діячів. Більшість пам'ятних місць знаходяться в м. Чернівцях.

Із загальної кількості пам'ятних місць, що відносяться до БРТР, вищу туристично-атрактивну цінність мають об'єкти, на основі яких сформовано меморіальні музеї та історико-культурні комплекси. Пам'ятки, пов'язані з найвідомішими уродженцями краю, що зробили помітний внесок у скарбницю національної та європейської культури, необхідно популяризувати як унікальні туристичні об'єкти і на їх основі формувати висококонкурентну туристичну пропозицію.

1. ВСТУП

Чернівецька область володіє багатим рекреаційно-туристичним потенціалом. Серед туристичних «візитівок», що репрезентують регіон як привабливу туристичну дестинацію, відомі історико-архітектурні та природні перлини краю. Це, насамперед, – Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО), Хотинська фортеця, мальовничі Буковинські Карпати, урвища Дністровського каньйону та ін.

Сьогодні в українському суспільстві зростає інтерес до історії та культури всієї України й окремих регіонів зокрема. Найбільшою ж цінністю кожної держави є її люди. Тому посилити туристичну атрактивність Чернівецької області можна популяризуючи як туристичні магніти пам'ятні місця, пов'язані з життям і діяльністю видатних діячів, які мали вагомий вплив на суспільно-політичний, соціально-економічний, культурний та духовний розвиток краю.

2. АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значення й особливості використання пам'яток культурної спадщини в туризмі, поняття і класифікація історико-культурних ресурсів, їх роль у формуванні туристичної привабливості регіону та проблеми їх оцінки висвітлюються у працях цілого ряду українських вчених: Руденка (2009), Корнієнка (2008), Поливач (2012), Бейдика (2001, 2016), Любіцевої та ін. (2007), Петранівського, Рутинського (2006), Мацоли (1997), Кравціва та ін. (1999), Кузика (2010), Кузика, Литвина (2012), Івануніка, Явкіна (2021) та багатьох інших, а також у публікаціях зарубіжних вчених Richards (2000), Edwards et al. (2005) та ін.

Термін «біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси» (БРТР) вперше ввів у науковий обіг Бейдик (2001). Науковець сформулював визначення цього поняття, запропонував й апробував методику їх бальної оцінки, створив картографічну модель кількості та структури найвизначніших БРТР України. Водночас питання вивчення БРТР окремих регіонів та їх використання у туристичній сфері недостатньо розкриті у науковій літературі.

3. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті – провести дослідження використання пам'яток культурної спадщини у якості носія інформації про видатних діячів, виконати кількісний і структурний аналіз БРТР Чернівецької області та виявити об'єкти першочергового показу на туристичних маршрутах біосоціальної тематики.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Щодо сутності поняття БРТР, то за визначенням автора цього терміна О. Бейдика, «біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси – це специфічна складова рекреаційно-туристичних ресурсів, яка об'єднує культурно-історичні та інші об'єкти, пов'язані з певним життєвим циклом (епізодом) тієї чи іншої видатної особи (народження, діяльність, перебування, смерть, поховання)» (Бейдик 2001). У дослідженнях БРТР науковець зосереджує увагу, в першу чергу, на славетних постатях минулих часів. Натомість у колективній праці «Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства» авторів Н. О. Алешугіної, О. В. Барановської та ін., поняття БРТР трактується досить широко і, як зазначається, «окрім історичних постатей та сучасних відомих людей, туристів можуть цікавити і вигадані персонажі та реальні місця, де їх — оселили автори (Шерлок Холмс, Остап Бендер, Люк Скайуокер, Фродо, Санта Клаус) (Алешугіна та ін. 2015).

Через обмеженість обсягу статті ми розглянемо лише ту складову БРТР, що пов'язана зі славетними діячами минулого.

Наявність на певній території матеріальних пам'яток, пов'язаних з видатною особистістю, є основою для формування БРТР. Крім того, зацікавленість у туристів можуть викликати і заходи, які проводяться з метою вшанування визначної особистості (наприклад, фестивалі, вечори пам'яті тощо). Отже, як БРТР можуть розглядатися об'єкти, які акумулюють інформацію про особистість, а також події, що зберігають пам'ять про неї, і можуть викликати інтерес у туристів.

Дослідження БРТР Чернівецької області здійснювалося на основі вивчення джерельної бази і встановлення ступеню зв'язків території з видатною особистістю (народився, проживав, проїжджав, зупинявся, похований). Джерелами інформації слугувала література краєзнавчого характеру, туристичні видання (путівники, довідники тощо) та інтернет-ресурси (офіційний Web-портал м. Чернівці, Web-сайти туристичних організацій та ін.), а також енциклопедичне видання «Звід пам'яток історії та культури України. Чернівецька область». Вони містять відомості про сотні персоналій, які зробили вагомий внесок у розвиток регіону.

Т. Скутар.

Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області

У Чернівецькій області є чимало об'єктів-посередників, що є носіями інформації про знакових постатей українського та європейського рівня, життєвий (творчий) шлях яких пов'язаний з буковинським краєм. На основі аналізу даних Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а також матеріалів Управління культури Чернівецької ОДА щодо Переліку пам'яток історії національного та місцевого значення встановлено, що в Чернівецькій області на державний облік взято 203 пам'ятки культурної спадщини, пов'язані з певним періодом (подією) життя і діяльністю відомих не лише в краї, але й за межами України діячів. «Це будинки, де вони проживали, навчалися і працювали (зазвичай встановлено меморіальні дошки), а також місця поховання» (Скутар 2024). Більшість пам'ятних місць знаходяться в обласному центрі – м. Чернівцях (127 об'єктів, або майже 63 %) (таблиця).

Таблиця. Біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси Чернівецької області за сферами діяльності персоналій

(Державний реєстр нерухомих пам'яток України 2024; Офіційний туристичний сайт міста Чернівці 2024)

№ п/п	Назва адміністративного району, міста	Сфери діяльності персоналій					Разом (кількість об'єктів, що відносяться до БТР)
		Літератори	Культурно-мистецькі діячі	Державні, суспільно-політичні та громадські діячі	Науковці	Релігійні діячі	
1	Вижницький	12	11	2	-	-	25
2	Дністровський	1	2	2	1	-	6
3	Чернівецький	84	59	18	8	3	172
	у т. ч. місто Чернівці	56	49	15	6	1	127
	Всього	97	72	22	9	3	203

Слід зауважити, що сьогодні відбувається оновлення даних реєстрів історико-культурних пам'яток у зв'язку з процесами декомунізації в Україні. Отже, категорія БТР, порівняно з іншими видами рекреаційно-туристичних ресурсів, є найбільш чутливою до впливу ідеологічних і політичних факторів.

Згідно з Державним реєстром, до пам'яток національного значення, що відносяться до БТР, у Чернівецькій області належать 6 об'єктів:

- будинок, у якому мешкала наприкінці XIX – початку XX століття українська письменниця Ольга Кобилянська (м. Чернівці);
- могила письменниці О. Кобилянської (м. Чернівці);
- могила письменника і громадського діяча Юрія Федьковича (м. Чернівці);
- печера, у якій перебував Олекса Довбуш з опришками (с. Підзахаричі);
- комплекс споруд Хотинської фортеці, історія якої пов'язана зі знаковими постатями українського гетьманства – Петром Конашевичем Сагайдачним, Богданом Хмельницьким, Пилипом Орликом (м. Хотин);
- Резиденція митрополитів Буковини і Далмації, що є об'єктом ЮНЕСКО (м. Чернівці, автор проекту – чеський архітектор Йозеф Главка).

Серед множини об'єктів, взятих під охорону, переважну більшість складають пам'ятки, пов'язані з великою когортою відомих літераторів (97 пам'яток, або 48 %) та культурно-мистецьких діячів (72 пам'ятки, або 35 %) (таблиця). Найбільше – будинків, у яких проживала або зупинялася славетна О. Кобилянська (11 пам'яток). У Чернівцях вона винаймала житло у 1891–1918 рр. у різних місцях. П'ять пам'ятних місць пов'язані з проживанням, перебуванням, діяльністю одного з перших найвидатніших українських письменників Буковини, драматурга та громадсько-культурного діяча Ю. Федьковича (Павлюк (Ред.) та ін. 2020).

Т. Скутар.

Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області

У Чернівецькій області увічнено чимало об'єктів, що зберігають пам'ять про уродженців краю: славу родину українського письменника Михайла Івасюка та його сина, геніального композитора Володимира; легендарного співака, Народного артиста України Назарія Яремчука; неповторного актора і кінорежисера Івана Миколайчука; талановитих письменників Григорія і Сидора (ще і композитора, священика) Воробкевичів та багатьох інших відомих представників культури і науки, громадсько-політичних та релігійних діячів. У різні часи в м. Чернівцях бували видатні М. Грушевський, Леся Українка, М. Коцюбинський, І. Франко, В. Стефаник, М. Лисенко, С. Крушельницька, Ф. Ліст, Е. Карузо та ін. (Мельник та ін. 2015).

Чернівецька область – багатокультурний регіон. На державний облік взято 23 пам'ятки, пов'язані з добре відомими іменами Міхая Емінеску, Пауля Целана, Георга Дроздовського, Рози Ауслендер, Йозефа Главки, Йозефа Шмідта та багатьох інших знакових постатей, що належать до румунської, єврейської, німецької та інших національних культур. Такі БРТР відносяться до групи гомогенних рекреаційно-триптичних ресурсів (ресурсів «подвійного громадянства») і виступають важливим чинником розвитку іноземного туризму.

3-поміж пам'яток культурної спадщини, що належать до БРТР, абсолютні переваги для залучення до використання в туризмі мають насамперед ті, що володіють унікальною меморіальною цінністю, ексклюзивним пізнавальним потенціалом і здатністю утримувати інтерес туристів, високою атрактивністю, зберегли свою автентичність, характеризуються естетичністю, доступністю і широкими можливостями експлуатації.

Серед БРТР особливо високою освітньо-пізнавальною цінністю вирізняються меморіальні музеї, де відтворено середовище, в якому жили та творили діячі, в експозиціях представлено їхні особисті речі і творчий спадок. У Чернівецькій області нараховується 25 меморіальних музеїв, половина з яких – літературно-меморіальні. При цьому по 2 музеї присвячено життю і творчості О. Кобилянської та Ю. Федьковича (Антонюк-Гавришук 2007). Найбільше меморіальних музеїв сконцентровано у Чернівецькому (12, з них 6 – у м. Чернівці) та Вишницькому районі (11), найменше – в Дністровському (2).

«Значним осередком зосередження біосоціальних та історико-архітектурних ресурсів, є кладовища. Старовинні надгробки, склепи, каплиці, скульптури іноді можуть бути справжніми творами мистецтва, а могили видатних людей привертають увагу вдячних нащадків» (Алешугіна та ін. 2015).

Із загальної кількості БРТР у регіоні 27 % складають пам'ятки-могили. Місцем спочинку багатьох відомих людей краю стало кладовище по вул. Зеленій у м. Чернівцях, на базі якого у 1995 році було створено Історико-культурний заповідник «Кладовища по вул. Зеленій». Некрополь складається з християнського та іудейського цвинтарів. «Перші поховання тут зафіксовано ще на початку XIX століття, хоча офіційно християнський цвинтар відкрито у 1866 році. Єврейське кладовище у Чернівцях вважається одним із найбільших старих іудейських цвинтарів у Центральній та Східній Європі» (Кладовище на вулиці Зеленій 2023). Старовинний некрополь є екскурсійним об'єктом, тут проводять організовані 1–1,5-годинні екскурсії.

«БРТР можуть використовуватися як об'єкти показу на оглядових екскурсіях, а також виступати основою розробки тематичних екскурсій та пізнавальних турів відповідного спрямування» (Скутар 2024).

На основі аналізу пропозицій екскурсійних бюро і туроператорів виявлено, що з 203 пам'яток, що відносяться до БРТР, інтегровано в туристичний продукт як об'єкти показу на екскурсійних маршрутах або об'єкти туристичного відвідування близько 50 пам'яток (25 %). Регіональна туристична пропозиція з використанням БРТР представлена 10 тематичними екскурсіями, що присвячені як окремим, так і кільком діячам культури, репрезентують творчу спадщину митців. Зокрема, це такі одноденні екскурсії, як: «Юрій Федькович і чарівний край Черемоша й Прута», «13 адрес Ольги Кобилянської», «Кроками

Т. Скутар.

Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області

Йозефа Ляйцнера», «Ірина Вільде в Чернівцях. Літературні Чернівці», «Шляхами буковинської «трійці»», «Чернівці – місто Івасюків», «Чернівецькі некрополі», «Ольга Кобилянська + Біла Криниця», «Чернівці літературні» та «Чернівці музичні».

Найбільш активно використовуються в екскурсійно-туристичній діяльності БРТР, на основі яких створено музеї. Зокрема, найчастіше до екскурсійної програми турів по Чернівецькій області включається відвідування таких музеїв:

- Чернівецький літературно-меморіальний музей О. Кобилянської;
- Літературно-меморіальний музей-садиба О. Кобилянської (с. Димка);
- Чернівецький літературно-меморіальний музей Ю. Федьковича;
- Літературно-меморіальний музей-садиба Ю. Федьковича (сmt. Путила);
- Чернівецький обласний меморіальний музей В. Івасюка;
- Мистецько-меморіальний музей-садиба І. Миколайчука (с. Чорторія);
- Хата-музей Н. Яремчука (м. Вижиця);
- Історико-архітектурний музей-садиба Лук'яна Кобилиці на Красному Долі (с. Сергії).

Варто зауважити, що такі туристичні об'єкти, як, наприклад, Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (об'єкт ЮНЕСКО), Хотинська фортеця залучаються до туристичного використання з акцентом на їхню архітектурну та історичну цінність. У якості БРТР вони наразі не функціонують, оскільки на їх основі не розроблено відповідних туристичних маршрутів. У цьому зв'язку екскурсія «Кроками Йозефа Ляйцнера» є прикладом залучення пам'яток архітектури до формування екскурсійного продукту біосоціального спрямування. Щодо Хотинської фортеці, то з огляду на біосоціоресурсний потенціал твердині перспективним є включення її до пізнавального тематичного туру «Шляхами гетьманів України» (Бейдик 2016).

БРТР можуть бути вагомим чинником розвитку фестивального туризму. У м. Чернівцях вже 15 років проводиться Міжнародний поетичний фестиваль «Meridian Czernowitz», виникнення якого саме пов'язане з літературною славою попередніх поколінь геніїв слова. Проведення заходу міжнародного рівня підвищує туристичну атрактивність міста.

5. ВИСНОВКИ

БРТР сприяють розвитку таких видів туризму, як пізнавальний, подієвий (фестивальний), «темний» (зокрема, некропольний), паломницький (наприклад, подорожі до місць поховання духовно-релігійних лідерів), а якщо йдеться про видатних постатей сучасності, то і фан-туризму.

Проведений кількісний аналіз БРТР Чернівецької області не є вичерпним, оскільки охоплює лише історико-культурні пам'ятки, які взято на державний облік.

Із загальної кількості пам'ятних місць, що відносяться до БРТР, вищу туристично-атрактивну цінність мають об'єкти, на основі яких сформовано меморіальні музеї та історико-культурні комплекси. Пам'ятки, пов'язані з найвідомішими уродженцями краю, що зробили помітний внесок у скарбницю національної та європейської культури, необхідно популяризувати як унікальні туристичні об'єкти і на їх основі формувати висококонкурентну туристичну пропозицію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешугіна, Н. О., Барановська, О. В., Барановський, М. О., Зеленська, О. О., Смаль, І. В., & Філоненко, І. М. (2015). *Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства : Навчальний посібник*. Ніжин : ФОП Лук'яненко В. В., ТПК «Орхідея». [Alieshuhina, N. O., Baranovska, O. V., Baranovskiy, M. O., Zelenska, O. O., Smal, I. V., & Filonenko, I. M. (2015). *Rekreasiino-turystychni resursy Ukrainy z osnovamy turystychnoho resursoznnavstva : Navchalnyi posibnyk*. Nizhyn : FOP Lukianenko V. V., TPK «Orkhidea».]
2. Антонюк-Гаврищук, Є. І. (2007). *Музеї Буковини*. Чернівці : Видавничий дім «Букрек». [Antoniuk-Havryshchuk, Ye. I. (2007). *Muzei Bukovyny*. Chernivtsi : Vydavnychiy dim «Bukrek».]

Т. Скутар.

Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області

3. Бейдик, О. О. (2016). Біосоціальні ресурси як підґрунтя розробки тематичних туристсько-екскурсійних маршрутів. *Рекреаційні ресурси та послуги гостинності в регіонах України : Збірник Матеріалів I Всеукраїнської Інтернет-конференції (Черкаси, 17 травня 2016 року)*, 55-59. [Beidyk, O. O. (2016). Biosotsialni resursy yak pidgruntia rozrobky tematychnykh turystsko-ekskursiinykh marshrutiv. *Rekreatsiini resursy ta posluhy hostynnosti v rehionakh Ukrainy : Zbirnyk Materialiv I Vseukrainskoi Internet-konferentsii (Cherkasy, 17 travnia 2016 roku)*, 55-59.]
4. Бейдик, О. О. (2001). *Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування : Монографія*. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». [Beidyk, O. O. (2001). *Rekreatsiino-turystski resursy Ukrainy: Metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, raionuvannia : Monohrafiia*. Kyiv : Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet».]
5. Іванунік, В. О. & Явкін, В. Г. (2021). *Атрактивність рекреаційно-туристичних територій : Навчальний посібник, 2-ге видання*. Чернівці : Чернівецький національний університет. [Ivanunik, V. O. & Yavkin, V. H. (2021). *Atraktyvnist rekreatsiino-turystychnykh terytorii : Navchalnyi posibnyk, 2-he vydannia*. Chernivtsi : Chernivetskyi natsionalnyi universytet.]
6. Корнієнко, В. В. (2008). *Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991–2007 рр.)*. [Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, Інститут історії України НАН України, Київ. [Korniienko, V. V. (2008). *Istoryko-kulturna spadshchyna ta yii vykorystannia v turystychnii sferi Ukrainy (1991–2007 rr.)*. [Avtoreferat dysertatsii na здобуття наукового ступеня кандыдата історычных наук, Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy], Kyiv.]
7. Кравців, В. С., Гринів, Л. С., Копач, М. В., & Кузик, С. П. (1999). *Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери*. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України. [Kravtsiv, V. S., Hryniv, L. S., Kopach, M. V., & Kuzyk, S. P. (1999). *Naukovo-metodychni zasady reformuvannia rekreatsiinoi sfery*. Lviv : Instytut rehionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy.]
8. Кузик, С., & Литвин, Д. (2012). Історико-культурні ресурси українсько-польського прикордоння та особливості їх використання для туристичних цілей. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, (21), 475-482. [Kuzyk, S., & Lytvyn, D. (2012). Istoryko-kulturni resursy ukrainsko-polskoho prykordonnia ta osoblyvosti yikh vykorystannia dlia turystychnykh tsilei. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, (21), 475-482.]
9. Кузик, С. П. (2010). *Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід : Монографія*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка. [Kuzyk, S. P. (2010). *Teoretychni problemy turyzmu: suspilno-heohrafichni pidkhid : Monohrafiia*. Lviv : LNU im. I. Franka.]
10. Любіцева, О. О., Панкова, Є. В., & Стафійчук, В. І. (2007). *Туристичні ресурси України : Навчальний посібник*. Київ : Альтерпрес. [Liubitseva, O. O., Pankova, Ye. V., & Stafiichuk, V. I. (2007). *Turystychni resursy Ukrainy : Navchalnyi posibnyk*. Kyiv : Alterpres.]
11. Мацола, В. І. (1997). *Рекреаційно-туристичний комплекс України : Монографія*. Львів : ІРД НАНУ. [Matsola, V. I. (1997). *Rekreatsiino-turystychnyi kompleks Ukrainy : Monohrafiia*. Lviv : IRD NANU.]
12. Мельник, І., Щербанюк, Л., & Любківський, О. (2015). *Czernowitz: історичні вулиці, будинки та видатні особистості : урбаністичні есеї*. Чернівці : Друк Арт. [Melnik, I., Shcherbaniuk, L., & Liubkivskiy, O. (2015). *Czernowitz: istorychni vulytsi, budynky ta vydatni osobystosti : urbanistychni esei*. Chernivtsi : Druk Art.]
13. Павлюк, М., (Ред.), Китайгородська, В., Преступенко, Ю., Ботушанський, В., Вандюк, Л. (2020). *Звід пам'яток історії та культури України. Чернівецька область. (Матеріали до «Зводу пам'яток історії та культури України»)*. Київ : НАН України. Інститут історії України, Центр досліджень історико-культурної спадщини України. [Pavliuk, M., (Red.), Kytaihorodska, V., Prestupenko, Yu., Botushanskyi, V., Vandiuk, L. (2020). *Zvid pamiatok istorii ta kultury Ukrainy. Chernivetska oblast. (Materialy do «Zvodu pamiatok istorii ta kultury Ukrainy»)*. Kyiv : NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy, Tsentr doslidzhen istoryko-kulturnoi spadshchyny Ukrainy.]
14. Петранівський, В. Л. & Рутинський, М. Й. (2006). *Туристичне краєзнавство : Навчальний посібник*. Київ : Знання. [Petranivskiy, V. L. & Rutynskiy, M. Y. (2006). *Turystychnе kraieznnavstvo : Navchalnyi posibnyk*. Kyiv : Znannia.]
15. Поливач, К. А. (2012). *Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України*. Київ : Інститут географії НАН України. [Polyvach, K. A. (2012). *Kulturna spadshchyna ta yii vplyv na rozvytok rehioniv Ukrainy*. Kyiv : Instytut heohrafii NAN Ukrainy.]
16. Руденко, С. Б. (2009). Про класифікацію матеріальних історико-культурних пам'яток. *Праці Центру пам'яткознавства*, (15), 292-304. [Rudenko, S. B. (2009). Pro klasyfikatsiiu materialnykh istoryko-kulturnykh pamiatok. *Pratsi Tsentru pamiatkoznavstva*, (15), 292-304.]
17. Скутар, Т. Д. (2024). Біосоціальні ресурси у туристичних маршрутах Чернівецької області. *Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний*

Т. Скутар.

Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області

- бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (Черкаси, 28–29 березня 2024 року), 125–126. [Skutar, T. D. (2024). Biosotsialni resursy u turystychnykh marshrutakh Chernivetskoï oblasti. *Materialy XV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Turystychnyi ta hotelno-restoranniï biznes v Ukraini: problemy rozvytku ta rehulivannia» (Cherkasy, 28–29 bereznia 2024 roku)*, 125–126.]
18. Edwards, M. R., Peer, R. L., & Lindner, E. (2005). *Evaluating cultural resource significance: implementation tools*. Washington, D.C.
19. Richards, G. (2000). Tourism and the world of culture and heritage. *Tourism Recreation Research*, 25(1) 9–17.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

20. Державний реєстр нерухомих пам'яток України (2024). [Derzhavnyi reiestr nerukhomykh pamiatok Ukrainy (2024).] [Джерело](#)
21. Кладовище на вулиці Зеленій (2023). [Kladovyshche na vulytsi Zelenii (2023).] [Джерело](#)
22. Офіційний туристичний сайт міста Чернівці (2024). [Ofitsiinyi turystychnyi sait mista Chernivtsi (2024).] [Джерело](#)

T. Skutar

Biosocial resources as a factor of tourist attractiveness of Chernivtsi region

Keywords: biosocial tourist resources, cultural heritage sites, memorial museums, tourist routes.

Abstract: Chernivtsi region has a rich recreational and tourist potential. Among the tourist «visiting cards» that represent the region as an attractive tourist destination are well-known historical, architectural and natural pearls of the region. These are, first of all, the Residence of the Metropolitans of Bukovyna and Dalmatia (a UNESCO World Heritage Site), Khotyn Fortress, the picturesque Bukovyna Carpathians, the cliffs of the Dniester Canyon, etc.

Today, interest in the history and culture of all Ukraine as well as particular regions is growing in Ukrainian society. The greatest value of each state is its people. Therefore, the tourist attractiveness of Chernivtsi region can be enhanced by popularizing as tourist magnets memorable places associated with the life and activities of outstanding figures who had a significant impact on the socio-political, socio-economic, cultural and spiritual development of the region.

The article is devoted to the study of the features of the use of cultural heritage monuments as a carrier of information about prominent figures. A quantitative and structural analysis of biosocial tourist resources of the Chernivtsi region has been conducted. Biosocial tourist resources that have a high tourist-attractive value and are the objects of primary display on the tourist routes of biosocial themes have been identified.

Based on the quantitative analysis of the biosocial tourist resources, it was established that there are 203 cultural heritage sites related to the life and creative activities of famous figures in the Chernivtsi region. These are mainly houses where they lived, studied and worked, as well as burial places. Among the many objects taken under protection, the vast majority are the monuments associated with a large cohort of famous writers and cultural figures.

Biosocial tourist resources can be used as display objects on sightseeing tours, as well as serve as the basis for developing appropriate thematic excursions and educational tours.

Biosocial tourist resources contribute to the development of such types of tourism as educational, event (festival), «dark», pilgrimage (for example, trips to the burial places of spiritual and religious leaders), and if we are talking about outstanding figures of our time, then fan-tourism.

Memorial museums and historical and cultural complexes have the highest tourist attractiveness. Sights associated with the most famous natives of the region, who have made a significant contribution to the treasury of national and European culture, must be popularized as unique tourist attractions. The highly competitive tourist product should be created based on them.

Т. Скутар.

Біосоціальні ресурси як чинник туристичної привабливості Чернівецької області